

'Geen architectuur zonder gebruikers, geen boeken zonder lezers'

door Jerry Dewnarain, met dank aan Ronny Lobo voor zijn interview

Curaçaose architect Ronny Lobo heeft eind november 2013 zijn debuutroman 'Bouwen op drijfzand' in Suriname gepresenteerd. Ook gaf hij een gastcollege aan bachelorstudenten Nederlands op het Instituut voor de Opleiding van Leraren. Lobo is de jongste debutant in de Curaçaose literatuur en ziet architectuur en literatuur als kunstuitingen die raakvlakken hebben. Uit beide kunstvormen put hij inspiratie. Voor zijn roman 'Bouwen op drijfzand' heeft Lobo zich onder anderen laten inspireren door zijn literaire goeroes Frank Martinus Arion, Erich Zielinski en door de Surinaamse dichter-schrijver Dobru. Ook de dichter Shrinivási, een jeugdvriend van Lobo's vader, is een van zijn inspiratiebronnen. Als jonge progressieve tiener kreeg Lobo een van Dobru's bundels te weten 'Wan monki fri', cadeau. Hij vond het prachtig hoe deze Surinaamse nationalist met weinig woorden veel kon uitdrukken zoals blijkt uit de zinsnede van het gedicht 'De bedelaar': 'Rochelend spuugt de bedelaar de grafrede uit en een trage hond snuffelt aan de woorden. Op een hoek van glimmende auto's steekt hij over hoestend in zijn baard die zelfs door de wind wordt uitgezogen.' Dit gedicht inspireerde de architect Lobo om te gaan dichten en schrijven. Schoorvoetend begon Lobo reisverslagen en gedichten te schrijven. In 2005 schreef hij zijn eerste kinderboek in het Papiamentu, 'E biahe de Tobias'. Hierna begon Lobo aan zijn debuutroman. Maar wat inspireert een gerenommeerde architect om een liefdesroman te gaan schrijven? Om deze vraag te beantwoorden, gaat Lobo uit van een citaat van Goethe: 'Alles wat verstandig is, is reeds gedacht; men moet slechts proberen, het nog eens te denken' (in het Duits: 'Alles Gescheite ist schon gedacht worden; man muss nur versuchen, es noch einmal zu denken'). Bij romans is dit volgens Lobo ook het geval, want alle thema's zijn in feite al beschreven. Naar zijn mening zou men kunnen stoppen met schrijven, maar dat gebeurt niet. Want iedere keer is er een nieuw moment waarbij men zaken anders bekijkt en dit wordt opgeschreven. Dat heeft de auteur immers ook gedaan in 'Bouwen op drijfzand'. In zijn 35-jarige loopbaan als architect werd hij steeds geconfronteerd met de vele verhalen van alle betrokkenen bij de bouw. En vooral de verhalen van zijn opdrachtgevers maakten zo een indruk op hem dat hij

zelf ook opdrachtgever werd om zijn boek te gaan schrijven. Lobo wilde eerst een soort architectenroman, waarin hij het wel en wee binnen zijn vak in romanvorm wilde gieten om dichterbij de mens te komen. Want volgens de architectenschrijver is er een stukje onbegrip over wat architectuur eigenlijk inhoudt: architecten verkopen in principe een product dat niet bestaat. Pas als de opdracht of het product af is, ziet men wat het is. Dit is vergelijkbaar met het schrijven van een boek, waarbij de 'opdrachtgever' bij de schrijver na elk hoofdstuk informeert wat het einde van het boek is. Terwijl hij schreef werd Lobo's boek een liefdesroman waarbij de schrijver ook geen grip meer kreeg op zijn personages. Goethe noemde architectuur 'bevroren muziek': 'Architectuur is muziek in de ruimte als het ware bevroren muziek' (Johann Wolfgang von Goethe, 1829). Als een musicus besluit om een liedje te componeren, luistert hij naar muziek die hij leuk vindt. Hij begint vanuit het niets met het samenstellen van harmonie, melodie en ritme, bepaalt de stemming, vindt de juiste teksten en akkoorden voor de verzen en het koor, maakt de akkoordenschema's en overgangen. Hij beschouwt de textuur en het karakter van elk woord om de gevoelens in zijn lied te benadrukken. Hij vindt de balans tussen herhaling en variatie. Ook voegt hij een 'brug' toe om op een bepaald moment een andere interessante draai te geven aan het lied. Helemaal alleen, niet gevraagd door iemand om dit te doen. Als hij tevreden is, krijgt hij feedback van andere muzikanten en hij vindt een producent om het lied op te nemen en te verkopen aan de muzikliefhebber. Min of meer gebeurt hetzelfde wanneer een auteur een roman schrijft. Hij verzint een verhaal, schrijft een plot en een verhaallijn, begint met het schrijven van tekst en details die in zijn hoofd opkomen. Wederom helemaal uit zichzelf, door niemand gevraagd om dit te doen. In de tussentijd leest hij een aantal goede boeken in het genre dat hij mooi vindt. Als het manuscript van het hele verhaal voltooid is, vaak nadat vele tekstblokken in de prullenbak zijn beland, nota bene om het verhaal te verbeteren, zoekt de auteur een uitgever. Stel je voor dat hetzelfde zou gebeuren bij architectuur! Lobo ontdekte als schrijver echter de overeenkomst tussen literatuur en architectuur. Begrippen als eenheid van tijd, plaats en handeling, ritme, kleur, vorm en verhoudingen worden in vrijwel alle kunstzinnige uitingen gebruikt. Bij elke kunstdiscipline probeert men met zo weinig mogelijk middelen zo veel mogelijk te zeggen. Bij architectuur zijn het de bouwmaterialen, bij muziek

de noten en bij literatuur de woorden. Echter, er is een groot verschil: bij architectuur maakt de architect het ontwerp in opdracht van zijn opdrachtgevers. Bij literatuur gaat de schrijver zelf aan de slag. Hij doet research in de materiële werkelijkheid, maar hij verdiept zich ook in de psyche van zijn personages, waarbij hij steeds tot ontdekkingen komt. Dit proces ervaart de auteur Lobo als een verrijking voor zichzelf bij het schrijven. Terecht staat dan ook op een van de eerste pagina's in zijn boek een citaat van Antonio Gaudí: 'De mens scheidt niet, hij ontdekt en bouwt op zijn ontdekkingen.' Men ontdekt pas als men met iets bezig is. Zowel schrijvers als architecten ontdekken. Terwijl de schrijver zijn verhaal schrijft, ontdekt hij steeds. Dit ontdekken motiveert Lobo om te schrijven. 'Ik kreeg eens een opdracht van een echtpaar om een woning te bouwen op Bonaire. Gedurende de gesprekken met het echtpaar over het ontwerp van het huis merkte ik hoe een dominante man het voor mij niet kon verbergen dat zijn timide vrouw het voornamelijk voor het zeggen had.'

Er is nog een overeenkomst tussen architectuur, literatuur en muziek: ze zijn allemaal afhankelijk van deelname van het publiek - geen muziek zonder luisteraars - geen boeken zonder lezers - en geen architectuur zonder gebruikers. Ze geven allemaal vreugde aan de mensen die zich afvragen hoe architecten, componisten of schrijvers dit bereiken en wat hen inspireerde. Met hun tijdloosheid overleven ze allemaal generaties. Goethe zei ook: 'Alle wijze gedachten zijn al duizenden keren gedacht, maar om ze ons eigen te maken, moeten wij ze steeds weer opnieuw en oprecht overdenken zodat ze wortel schieten in onze persoonlijke ervaring.' Al met al, de kunst van het schrijven van een goede roman is om hetzelfde verhaal weer anders op te schrijven. In de architectuur kunnen we dit zodanig interpreteren dat we geen vormen moeten kopiëren, maar hooguit de gedachte erachter.

Bron: *De Ware Tijd Literair*, zaterdag 21 december 2013